

Márianosztra jubileumi évkönyve

„Egyedi, nem szokványos könyvet tart a kezében. Egy olyan nagy múltú és viharos történetű intézmény mutatkozik be Önnek, mely mindig háttérben kellett hogy dolgozzon, mindig halkán és keveset beszéltek róla, a benne elhelyezettek mindig a szegények voltak a közegek, és a dolgozói sem tartoztak a nemzet dicsőített gyermekei közé” – írja Veszelka Vendel parancsnok a Márianosztrai Fegyház és Börtön jubileumi évkönyve „Megszólító”-jában.

A december utolsó napjaiban napvilágot látott – az intézet kiadásában és Kucsák Gábor váci nyomdájában készült – könyv elsősorban a 140 éves börtönnek állít emléket. Amely – ahogy a parancsnok fogalmaz – a hegy tetején, a falu fölött, a kolostor részeként és szomszédjaként, magas falával a Börzsöny legnagyobb és legrejtelmesebb épülete.

Az ország egyik leghíresebb és legrégebbi börtönének története azonban nem csupán 140 évre nyúlik vissza. A területet Nagy Lajos ajándékozta a pálos rendnek 1352-ben, ahol rövid idő alatt felépült a templom és a kolostor, és ahol aztán a király is gyakran időzött. A török támadás nyomán 1535 után elnéptelenedett az épületegyüttes, és újjáépítésére csak 1711-ben került sor. Nem sokáig működhetett, mert II. József eltörölte a szerzetesrendeket, vagyonukat elkobozta. Az ismét romossá váló épületek csak a múlt század közepén kaptak újra funkciót: itt alakították ki az ország első korszerűnek számító női börtönét. Az 1858 októberében megnyitott fegyintézetben a büntetés-végrehajtási feladatokat a Szent Vince-rendi apácák látták el, élükön Wágner Paulával. Az év végére a huszonegy nővér 323 elítélte és 21 javítóintézeti felügyeletre ítélt

A fogva tartás feltételein is javítani kell, többek között egy sportpálya megépítésével.

lányra vigyázott, négy férfiőr segítségével, akik csak külső őrséget láttak el.

Az intézetet 1949-ben államosították, 1950-ben pedig átvette az ÁVH férfi fogva tartottak őrzésére. Mint a történeti áttekintésben szerepel, kezdetben főleg a háborús, népellenes büntetettek elköve-

A börtön történetének legutóbbi ünnepélyes pillanata Karl Josef Rauber érsek, pápai nuncius (középen) látogatása volt

KOVÁTS ZSOLT FELVÉTELE

tők kerültek ide, hamarosan azonban Márianosztra lett a börtönök büntetőintézte. Ide szállítottak mindenkit, aki valamelyik börtönben vagy munkatáborban bármilyen fegyelmi vétséget, szökést, szökési kísérletet, lázítást, munkamegtagadást követett el. 1956 után ismét megjelentek a politikai elítéltek, Bibó István mellett a fegyház lakója volt Göncz Árpád, Eörsi István és Déry Tibor is.

Napjainkban körülbelül ötszázhetvenen lakják az intézet zárkáit, 43 százalékuk dolgozik. A márianosztrai börtön száznegyven éve alatt mindig dolgoztak a rabok. A vincés nővérek irányítása alatt varrtak, mostak, kézimunkáztak, kertészkedtek és más mezőgazdasági munkát végeztek a női fogva tartottak, majd 1945 után kialakult a költségvetési és a vállalati munkáltatá-

si forma, s ez utóbbiban készült évi százötven tonna kenderből kötél. Gyártottak raklapot, cipőfelsőrészt is, végeztek bérnyelvben labdavarrást, és mindmáig készítenek cirokseprűt. („Halál a koszra, ha seprűje Nostra!”) A munkáltatást 1994-től a Nostra Kft. végzi, amely skandináv típusú bútorokat is gyártat az elítéltekkel.

A jubileumi évkönyv, ha kis terjedelemben is, a jövőről is szót ejt. Az intézet parancsnoka Tervek, vágyak, álmok címmel ír arról, hogy mi mindent kellene elérniük, megvalósítaniuk. Meg kell valósítani a száznyolc éves körlet teljes rekonstrukcióját – alkalmazkodva az európai normákhoz –, a pálosok temploma felújításához kapcsolódva a műemlék főépület tetejének átépítését. Fel kell építeni egy új állattelepet, mellé pedig egy vághidat, a fogva tartás feltételein is javítani kell, többek között egy sportpálya megépítésével.

A száznegyvenedik évforduló és az ez-

zel kapcsolatos rendezvények – nem kevésbé a börtönmúzeum és az ország egyetlen látogatható rabtemetője – révén a Márianosztrai Fegyház és Börtön iránt megnőtt az érdeklődés. Az pedig már-már szenzációnak számított, hogy a pálos templomban rendezett és a pápai nuncius által celebrált karácsony előtti ünnepi misén elítéltek is részt vehettek. Mindezek ellenére Veszelka Vendel parancsnok úgy gondolja, hogy a hiedelmek a börtön belső életéről, az ottani történésekről mélyen gyökereznek, nehezen változnak és sokáig megmaradnak a köztudatban. A börtön – bármely nyitás és népszerűsítő folyamat ellenére – börtön és zárt világ marad. Maradjon is az – írja a parancsnok –, elég, ha tudják az emberek, van olyan hely, ahol a rém- és bűnhírek alanyai töltik büntetésüket, és kitöltve azt, onnan majd szabadulnak. Elég, ha tudják, az őrök betartanak minden törvényt, hogy teljesítsék feladatukat.

B. J. G.